

POLITECHNIKA ŚLĄSKA
WYDZIAŁ MECHANICZNY TECHNOLOGICZNY

**Politechnika
Śląska**

Rozprawa doktorska
Mgr inż. Mateusz CZEREPAK

**„Technologiczne metody ograniczenia zużycia stopu do alfinowania
wkładek pierścieniowych w odlewach tłoków silników spalinowych”**

Promotor rozprawy:
Dr hab. inż. Jarosław Piątkowski – prof. PŚ

Promotor pomocniczy:
**Dr inż. Barbara Juszczyk – Dyrektor Instytutu Metali Nieżelaznych,
Sieć Badawcza Łukasiewicz, Gliwice**

Gliwice, 2023 r.

"Technologiczne metody ograniczenia zużycia stopu do alfinowania wkładek pierścieniowych w odlewach tłoków silników spalinowych"

Mgr inż. Mateusz Czerepak

Streszczenie rozprawy doktorskiej

W pracy przedstawiono opis budowy tłoków przeznaczonych do silników spalinowych, tj: Diesla i benzynowych, w zastosowaniu do różnych aplikacji (zależnie od średnicy cylindra) i najważniejszych części składowych, w tym zwłaszcza tłokowych wkładek pierścieniowych, tzw. "alfin". Podkreślono ważną rolę wkładek alfin w różnych odlewach tłoków w zależności od rodzaju silnika, jego mocy, typu itd. Dla zrozumienia problematyki i złożoności podjętych badań wykonano pełną analizę tzw. "procesu alfinowania" żeliwnych wkładek z podziałem na etapy ich produkcji: od przygotowania (śrutowanie i wygrzewanie), oceny mikrostruktury, aż po parametry technologiczne procesu odlewania tłoków i późniejsze etapy ich kontroli jakości. Analizie poddano najczęściej występujące wady w obszarze połączenia wkładki z tłokiem, sposoby ich wykrywania oraz przyczyny powstawania. Stwierdzono, że podczas alfinowania wkładek w stopie AlSi9 (tzw. AS9), dochodzi do przekroczenia dopuszczalnej zawartości żelaza i zanieczyszczeń niemetalicznych, głównie tlenków i wodorków. W wyniku tego, krystalizują niekorzystne morfologiczne fazy β -Al₅FeSi, które w połączeniu z porowatością gazową negatywnie wpływają na trwałość połączenia wkładki z odlewem tłoka. Na tej podstawie sformułowano cele, zakres badań i tezę pracy. Każdy z wymienionych obszarów zawierał wieloetapowe badania potwierdzone seriami prób w warunkach laboratoryjnych oraz przemysłowych. Tok postępowania oraz metodykę badań przyjęto wg standardowej produkcji odlewów tłoków w Federal-Mogul (F-M) Gorzyce i obowiązujących norm branżowych.

Badania zasadnicze podzielono na trzy główne etapy:

1. Optymalizacja temperatury stopu AS9 podczas alfinowania wkładek pierścieniowych.
2. Wprowadzenie do stopu AS9 dodatku manganu w celu zmiany morfologii faz β -Al₅FeSi.
3. Przyszłościowe kierunki badań nad zwiększeniem uzysku stopu AS9.

W pierwszym rozdziale badań zasadniczych wyznaczono nową, optymalną temperaturę alfinowania stopu AS9 z 770°C na 750°C. Dla wytypowanych parametrów przeprowadzono testy w warunkach przemysłowych na 10 000 szt. Testy dowiodły brak zwiększenia wyrobów wadliwych oraz spełnienie wszystkich kryteriów jakościowych połączenia: wkładka - tłok. Na podstawie obliczeń materiałów wsadowych wykazano zmniejszenie ich zużycia o ok. 30%.

Drugi rozdział dotyczył zastosowania dodatku manganu do stopu AS9 w celu ograniczenia występowania niekorzystnych morfologicznie faz typu β -Fe. Obszerny i szczegółowy rozdział poświęcono analizie ATD stopu AS9 dla różnej zawartości żelaza i manganu. Wyznaczono charakterystyczne temperatury krystalizacji zidentyfikowanych faz. Stwierdzono, że mangan powoduje krystalizację fazy α -Al₁₅(Fe,Mn)₃Si₂ zamiast β -Al₅FeSi, co nie wpływa negatywnie na połączenie dyfuzyjne wkładki z tłokiem. Badania zweryfikowano w warunkach produkcji.

Końcowym etapem pracy były przyszłościowe kierunki rozwoju i optymalizacji pod kątem zwiększenia udziału materiałów recyklingowych do produkcji stopów aluminium stosowanych w F-M Gorzyce oraz wzmożoną i automatyczną kontrolę przyrostu w nich zanieczyszczeń.